

Kønsaspekter inden for sikkerhed og sundhed på arbejdspladsen

Sammendrag af Arbejdsmiljøagenturets rapport

Der er væsentlig forskel på mænds og kvinders arbejdsliv, og dette har indflydelse på deres sikkerhed og sundhed på arbejdspladsen. »Fællesskabsstrategien for sundhed og sikkerhed på arbejdspladsen«⁽¹⁾ har som mål at »mainstreame« eller integrere kønsaspektet i arbejdsmiljøaktiviteter. Agenturet har som støtte hertil udarbejdet en rapport, der undersøger forskellene med hensyn til sygdom og skader på arbejdspladsen, områder med mangelfuld viden og betydningen af forbedring af risikoforebyggelse.

Rapportens nøglekonklusioner

- Der kræves en løbende indsats for at forbedre arbejdsvilkårene for både kvinder og mænd.
- Kønsforskellene i arbejdsvilkårene har stor indvirkning på kønsforskellene i de helbredsmæssige følgevirkninger på arbejdspladsen. Forskning og tiltag skal tage højde for det faktiske arbejde, som mænd og kvinder udfører, og for forskellene i eksponering og arbejdsvilkår.
- Forskning og overvågning kan forbedres ved systematisk at indarbejde kønsaspektet i dataindsamlingen, tilpasse antallet af arbejdstimer (da kvinder generelt arbejder færre timer end mænd) og basere eksponeringsvurderinger på det faktisk udførte arbejde. Epidemiologiske metoder bør vurderes med hensyn til eventuelle kønsmæssige skævheder. Indikatorer i overvågningssystemer som f.eks. nationale undersøgelser og indberetninger af ulykker bør dække kvinders erhvervs-mæssige risici effektivt.
- Kvindernes arbejdsmiljørisici er blevet undervurderet og forbigået i forhold til mændenes, både med hensyn til forskning og forebyggelse. Denne ubalance bør der rettes op på gennem forskning, oplysning og forebyggende aktiviteter.
- Den kønsneutrale tilgang i politik og lovgivning har betydet, at der rettes mindre opmærksomhed og færre ressourcer mod kvindernes arbejdsbetingede risici og forebyggelsen heraf. De europæiske sikkerheds- og sundhedsdirektiver dækker ikke (de hovedsageligt kvindelige) arbejdstagere, der udfører husligt arbejde. Kvinder, der arbejder uden en formel kontrakt, f.eks. koner eller partnere til mænd i familiedrevne landbrugsvirksomheder, er måske ikke altid dækket af lovgivningen. Der bør foretages vurderinger af kønsaspektets indvirkning i forbindelse med de gældende og fremtidige arbejdsmiljødirektiver, ved fastsættelse af standarder og i erstatningsordninger.
- De gældende direktiver kunne på grundlag af det nuværende kendskab til risikoforebyggelse og integrering af kønsaspektet i arbejdsmiljø gennemføres på en mere kønsfølsom måde, selv om der er behov for vurderinger af kønsaspektets indvirkning og opmærksomhed på områder med mangelfuld viden.
- Kønsfølsomme tiltag bør følge en deltagelsesbaseret tilgang, hvor de ansatte er involveret, og som er baseret på en undersøgelse af de faktiske arbejds-situationer.
- Forbedringen af kvinders arbejdsmiljø kan ikke betragtes særskilt fra bredere spørgsmål om forskelsbehandling på arbejdspladsen og i samfundet. Foranstaltninger vedrørende lige beskæftigelsesmuligheder bør omfatte arbejdsmiljø. Aktiviteter, der skal integrere arbejdsmiljø på andre politiske områder, f.eks. den offentlige sundhed eller initiativer vedrørende virksomhedens sociale ansvar, bør indeholde et kønselement.
- Kvinder er underrepræsenteret i beslutningstagningen vedrørende arbejdsmiljø på alle dens niveauer. De bør være mere direkte involveret, og kvindernes synspunkter, erfaring, viden og kvalifikationer bør afspejles i udarbejdelsen og gennemførelsen af arbejdsmiljøstrategier.
- Der findes vellykkede eksempler på inddragelse eller målretning af kønsaspektet i forskning, tiltag, høring og beslutningstagning, værktøjer og foranstaltninger. Man bør dele de hidtidige erfaringer og eksisterende ressourcer.
- De generelle tendenser i kvindernes arbejdsvilkår og situation ligner hinanden i de forskellige medlemsstater og kandidatlande, men der er også interne forskelle i de enkelte lande. Landene bør hver især undersøge sine egne særlige køns- og arbejdsmiljøforhold med henblik på at udarbejde hensigtsmæssige foranstaltninger.
- Med en holistisk tilgang til arbejdsmiljø, herunder berøringsfladen mellem arbejds- og privatliv, ville bredere spørgsmål inden for arbejdstilrettelæggelse og beskæftigelse forbedre forebyggelsen af erhvervs-mæssige risici til fordel for både kvinder og mænd.
- Kvinderne er ikke en homogen gruppe, og ikke alle kvinder arbejder i traditionelle »kvindejob«. Det samme gælder for mænd. En holistisk tilgang skal derfor tage højde for diversitet. Foranstaltninger til forbedring af balancen mellem arbejds- og privatliv skal nødvendigvis tage hensyn til både kvinders og mænds arbejdstider og skal være udformet, så de er fordelagtige for begge køn.

Kvindes og mænds forskellige vilkår på arbejdspladsen og i hjemmet

På grund af den stærke kønsopdeling i erhvervene på det europæiske arbejdsmarked er kvinder og mænd eksponeret for forskellige arbejdsmiljøer og forskellige krav og belastninger, selv når de er beskæftiget i den samme sektor og inden for det samme fag. Der er en opdeling mellem sektorerne og jobbene i den samme sektor, og selv når ansatte udfører det samme arbejde, har kvinder og mænd ofte forskellige opgaver. Der er også en stærk lodret opdeling på arbejdspladserne, hvor der er størst tendens til, at de højeste stillinger bestrides af mænd. Det er hovedsageligt kvinder, der udfører deltidsarbejde, og her er den kønsbestemte jobopdeling endnu mere udtalt.

Andre kønsbestemte forskelle i arbejdsvilkårene har også indvirkning på arbejdsmiljøet. Flest kvinder har lavtlønnede, utrygge job, og dette påvirker deres arbejdsvilkår og de risici, de er udsat for. Kvinder har ligeledes en tendens til at forblive længere i det samme job end mænd og er derfor udsat for en mere langvarig eksponering for de pågældende risici. Samråd med medarbejderne og medarbejdernes deltagelse er vigtige forudsætninger for en vellykket risikoforebyggelse, men kvinder arbejder ofte i job med ringere fagforeningsrepræsentation, og de er mindre involverede i beslutningstagningen på alle niveauer.

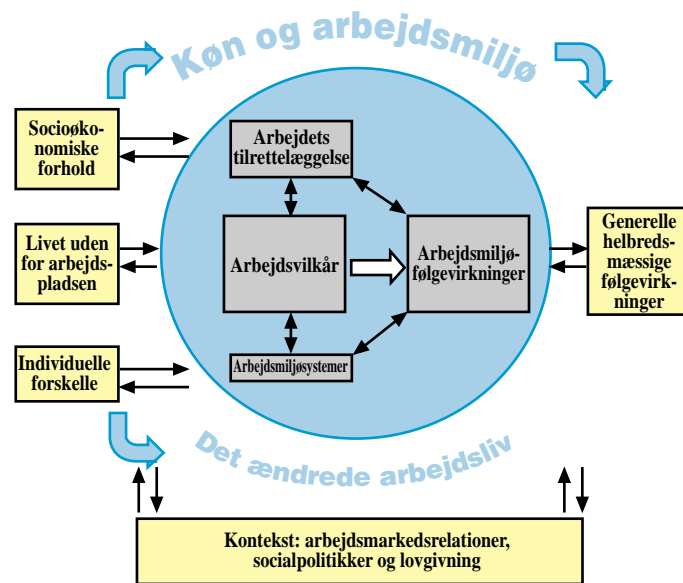
Uligheder mellem kønnene både på og uden for arbejdspladsen har også indvirkning på kvinders arbejdsmiljø, og der er en tæt forbindelse mellem bredere diskriminationsspørgsmål og sundhed. Det er stadig kvinderne, der udfører størstedelen af det ubetalte arbejde i hjemmet samt pasning og pleje af børn og slægtninge, selv når de har fuldtidsarbejde. Dette forlænger deres daglige arbejdstid betydeligt og lægger ekstra pres på dem, navnlig når arbejde og privatliv ikke er kompatibelt.

(¹) »Tilpasning til ændringerne i arbejdslivet og i samfundet: en ny fællesskabsstrategi for sundhed og sikkerhed på arbejdspladsen 2002-2006«. Meddelelse fra Europa-Kommissionen, KOM(2002) 118 endelig.

Eksempler på kønsbestemte forskelle med hensyn til risici og helbredsmæssige følgerkninger

Risiko/sundhedsmæssig følgerkning	»Størst eksponering/højeste forekomst«	Bemærkninger
Ulykker	Mænd	Ulykkestallet for mænd er større, selv efter at det er justeret for kvindernes kortere arbejdstid.
Lidelser i overekstremiteter	Kvinder	Der ses en høj forekomst i hyppigt gentaget arbejde udført af kvinder, f.eks. »let« samlebåndsarbejde og dataindtastningsarbejde, hvor de kun har ringe indflydelse på arbejdsmåden.
Tunge løft	Mænd	F.eks. kvinder i rengørings-, catering- og plejefag pådrager sig imidlertid skader som følge af tunge løft og bæring af tunge genstande.
Stress	Kvinder	Tallene er høje for begge køn, men særlige stressfaktorer for »kvindearbejde« er sexchikane, diskrimination, lavstatusjob med ringe indflydelse, følelsesmæssigt krævende job og dobbelt arbejdsbyrde i kraft af lønnet arbejde og ulønnet arbejde i hjemmet.
Vold fra offentlighedens side	Kvinder	Kvindelige arbejdstagere har større kontakt med offentligheden.
Støj/tab af hørelse	Mænd	Kvinder i tekstil- og fødevarerfremstillingsindustrien kan f.eks. være meget udsatte.
Arbejdsbetinget cancer	Mænd	Tallene er højere for kvinder i visse fremstillingsindustrier.
Astma og allergier	Kvinder	F.eks. fra rengøringsmidler, steriliseringsmidler og pulver i latexbeskyttelsehandsker, som anvendes inden for sundhedspleje, samt støv fra tekstil- og beklædningsfremstilling.
Hudsygdomme	Kvinder	F.eks. på grund af arbejde med våde hænder inden for eksempelvis catering eller på grund af direkte hudkontakt med rengøringsmidler eller kemikalier i frisørsaloner.
Smitsomme sygdomme	Kvinder	F.eks. inden for sundhedspleje eller ved arbejde med børn.
Uhensigtsmæssigt arbejde og beskyttelsesudstyr	Kvinder	Meget arbejdstøj og -udstyr er designet til »gennemsnitsmennesker« og giver derved problemer for mange kvinder og »ikke-gennemsnitsmennesker«.

Oversigt over, hvor de kønsbestemte forskelle, der kan påvirke arbejdsmiljøet, kan forekomme

Erkendelse af og hensyntagen til uligheder mellem kønnene

Forebyggelse af sygdom og fremme af velbefindende på arbejdspladsen er vigtig for kvaliteten af både mænds og kvinders arbejde. Arbejdet, dets tilrettelæggelse og udstyret hertil er ofte tilpasset en »gennemsnitsmenneske«-model, selv om princippet om at matche arbejdet til arbejdstagerne er knæsat i EU-lovgivningen. Hvis jobbene gøres lettere for kvinderne, bliver de også lettere for mændene. Rapporten dækker det at følge en »kønsfølsom« tilgang til forskning og tiltag, og der findes et sammendrag af en »kønsfølsom« tilgang til risikovurdering i et særskilt faktablad. Yderligere oplysninger kan fås i et særligt afsnit på agenturets websted (se yderligere oplysninger).

Yderligere oplysninger

Agenturets rapport *Gender issues in safety and health at work* — A review giver yderligere oplysninger om kvindelige arbejdstageres risici samt om forebyggelse heraf, og hvordan man følger en kønsfølsom tilgang. Rapporten er tilgængelig på: <http://agency.osha.eu.int/publications/reports/209/en/index.htm>

Faktablad nr. 43 om, hvordan kønsaspektet kan integreres i risikovurdering, er tilgængelig på: <http://agency.osha.eu.int/publications/factsheets/>

Agenturets websted har et specielt afsnit med links til yderligere oplysninger om kvinder og arbejdsmiljø på: <http://gender.osha.eu.int>